

Centre d'Estudis Precolombins

Els olmeques: habitants de la terra de l'hule

Isabel Bargalló

Fundació Clos. Març 2010

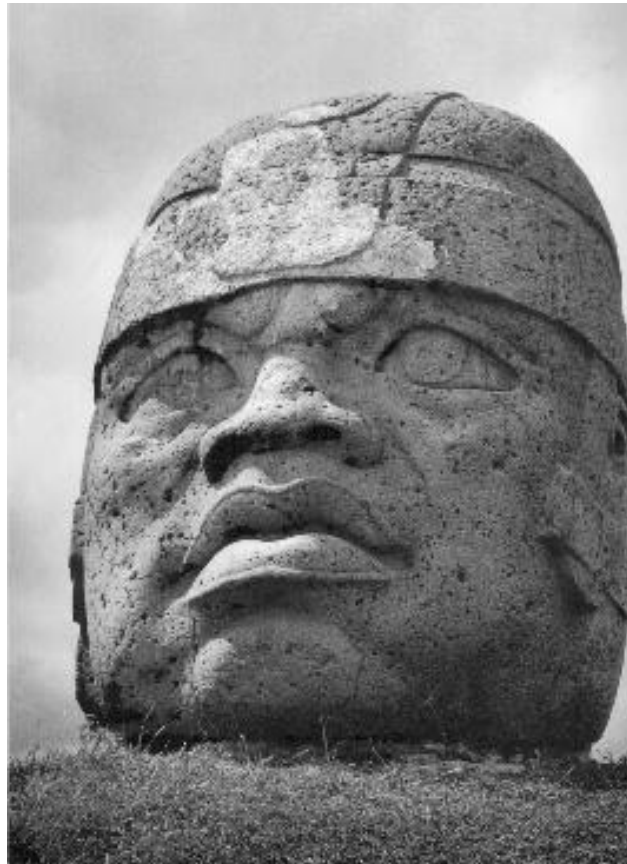

Centre d'Estudis **Precolombins**

**Els olmeques:
habitants de la terra de l'hule.**

La primera gran cultura mesoamericana

Els olmeques són els artífexs de la primera gran cultura mesoamericana. Són, sobretot, la cultura mare de la resta de pobles de la zona. Foren agricultors i comerciants, artistes i constructors. Van treballar el fang i la pedra i van crear els principis de l'urbanisme cerimonial tan característic de Mesoamèrica.

Centre d'Estudis Precolombins

UNITED STATES

Localització i principals centres

La cultura olmeca es desenvolupa durant el període Formatiu o Preclàssic (que abasta des del 1500 aC al 200dC), a les terres càlides i humides del Golf de Mèxic, al sud de l'actual estat de Veracruz i al nord de l'actual estat de Tabasco i abasta també algunes zones de Chiapas i Oaxaca.

- ▲ Ancient Site
- Modern City
- Northwest Area
- Central Plateau
- Gulf Coast Area
- Oaxaca Area
- Maya Area

PACIFIC OCEAN

GULF OF MEXICO

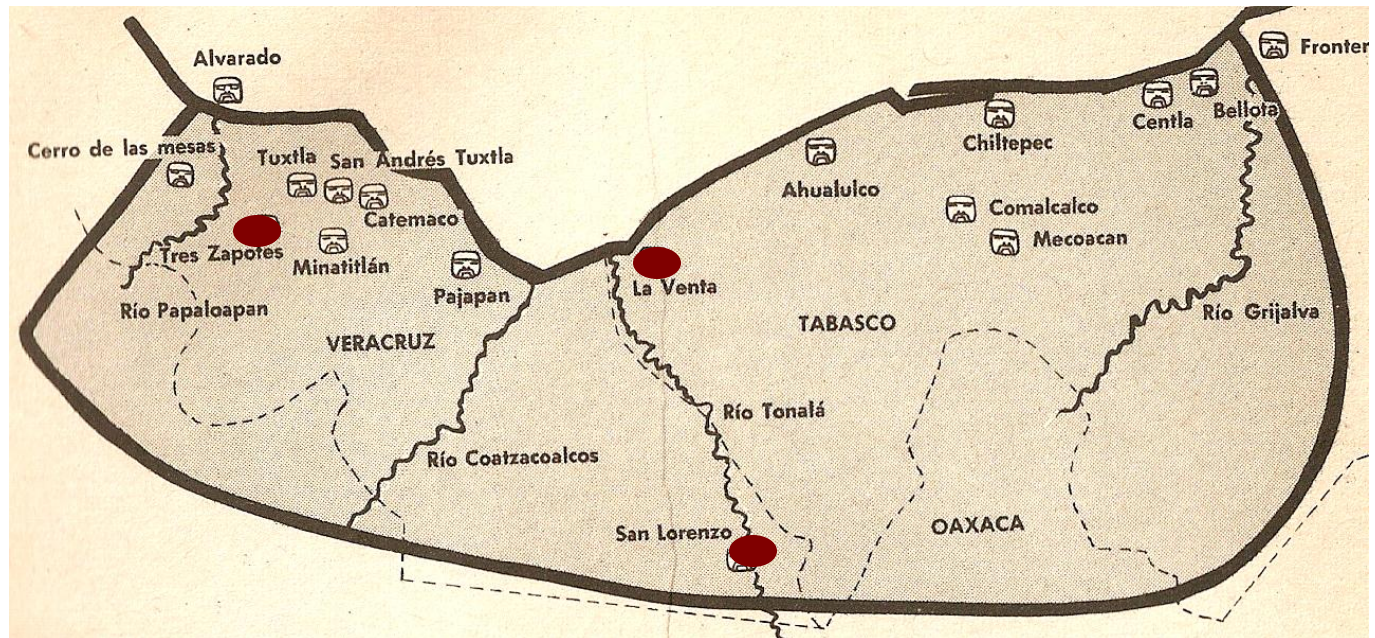
HONDURAS

Centre d'Estudis Precolombins

Localització i principals centres

Centre d'Estudis **Precolombins**

El paisatge

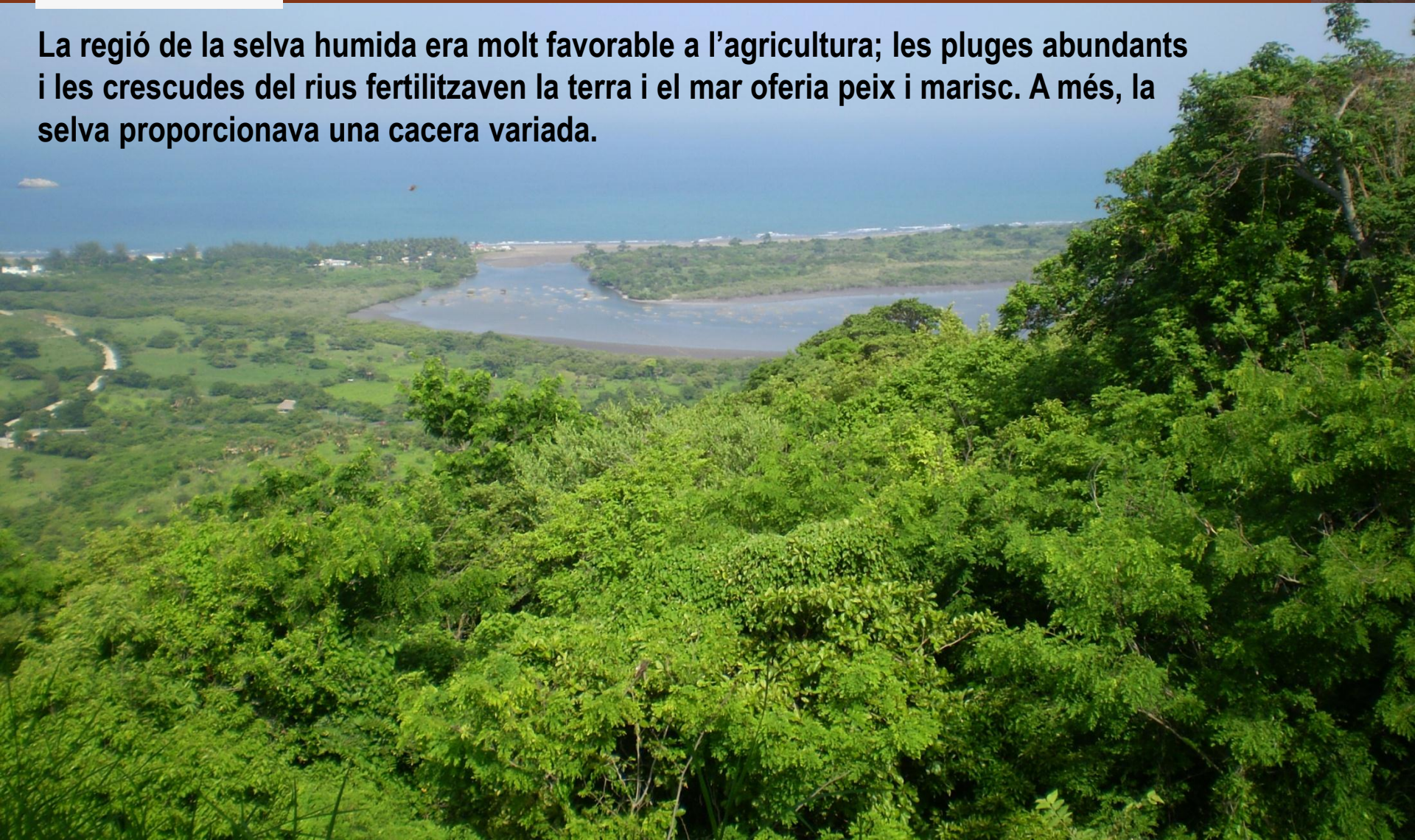

Centre d'Estudis Precolombins

El paisatge

La regió de la selva humida era molt favorable a l'agricultura; les pluges abundants i les crescudes del riu fertilitzaven la terra i el mar oferia peix i marisc. A més, la selva proporcionava una cacera variada.

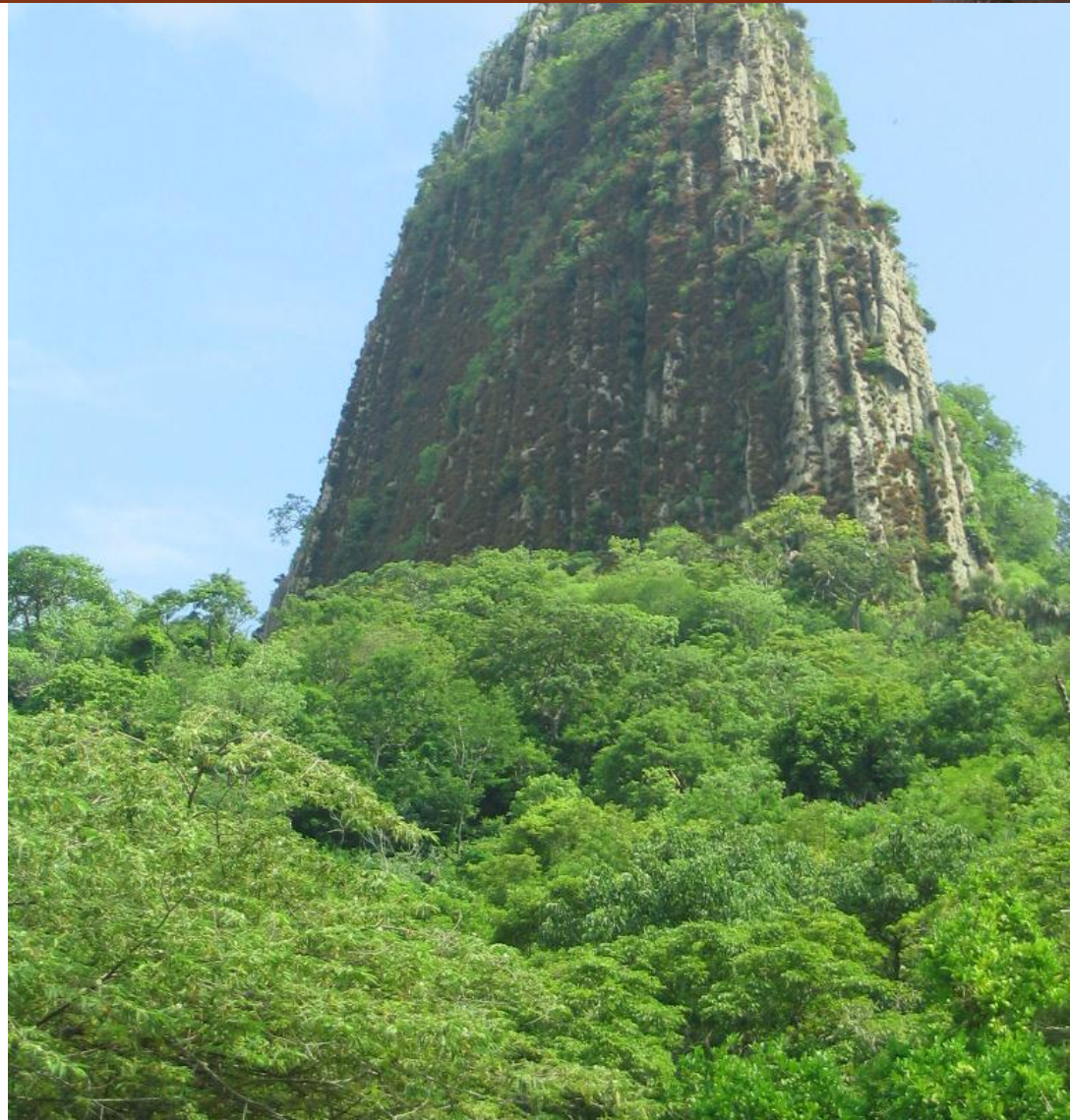

Centre d'Estudis **Precolombins**

El paisatge

La major part de poblacions van situar-se prop dels rius, la qual cosa els permetia l'accés immediat a les terres fèrtils inundables.

Centre d'Estudis **Precolombins**

Qui són?

Fins a finals del segle XIX no en sabíem res dels olmeques. L'any 1871 es va descobrir el primer cap a uns cent quilòmetres a l'oest de la Venta.

Poc a poc es van anar descobrint llocs arqueològics.

Es va començar a utilitzar el terme “olmeca” per a denominar-los, a partir del nom que els mexiques donaven als grups humans que habitaven la zona: Olmeca significa habitant del país de l'hule en nàhuatl.

Centre d'Estudis **Precolombins**

La “cultura mare”

L’apogeu i la decadència de la cultura olmeca es van produir entre el 1200 i el 400 aC. Fins i tot després de la seva caiguda, els seus centres cerimonials seran la base de la resta de cultures mesoamericanes.

Els olmeques es consideren la cultura mare de Mesoamèrica perquè hi trobem:

- 1. Els primers edificis cerimonials, construïts segons un pla determinat.**
- 2. Una estructura social capaç d’organitzar grans obres**
- 3. Un estil artístic molt ben definit, que trobem tant en grans escultures com en petits objectes**
- 4. El domini de la talla de pedra de gran duresa**
- 5. El joc de pilota**
- 6. El desenvolupament de sistemes calendàrics i d’escriptura**

Centre d'Estudis **Precolombins**

Llocs arqueològics

El lloc arqueològic olmeca més antic que coneixem és San Lorenzo. A la seva caiguda, el va substituir La Venta i més tard Tres Zapotes.

Les investigacions més recents demostren que el seu desenvolupament no va quedar circumscrit al que s'anomena àrea nuclear o zona metropolitana, sinó que es va estendre a zones de Chiapas i Oaxaca.

Centre d'Estudis Precolombins

L'expansió”

La característica més important de la societat olmeca fou la seva capacitat de transcendir l'àrea nuclear, situada al Golf de Mèxic per conformar el primer complex cultural mesoamericà possiblement gràcies a una xarxa de relacions:

1. Contactes polítics entre les elits
1. Intercanvi d'una àmplia gamma de productes. De la costa s'exportaven petxines, plomes d'aus, cacau, cotó i s'importaven jade i obsidiana

Centre d'Estudis Precolombins

Una societat complexa i poc coneguda

L'organització política, social i religiosa olmeca van arribar a un gran nivell, tant els motius simbòlics com els trets estilístics reflexen l'existència d'una organització política on l'element central és la legitimació del govern gràcies a la seva divinitat.

Dels olmeques en sabem poc perquè:

1. La matèria primera de la seva arquitectura és el fang perquè a la regió hi ha poca pedra disponible
2. La humitat del sòl accelera la descomposició dels cossos
3. En sabem molt poc de la seva organització militar
4. De la seva llengua no en sabem res

Centre d'Estudis **Precolombins**

Religio o religions?

Segons alguns autors, la religió olmeca tenia caràcter xamànic, altres creuen que havia evolucionat cap a un plantejament politeïsta i que els seus déus estaven relacionats amb l'agricultura i amb elements com el sol, laigua o els volcans. Fins i tot es creu que els olmeques van desenvolupar el culte al que després seria el déu de la pluja, adorat en totes les cultures mesoamericanes.

Un dels trets més importants de la cosmovisió americana és considerar com a éssers vius els elements del paisatge: coves, arbres, muntanyes. Destaquen les muntanyes com a vincle físic entre el cel i la terra, la terra i l'inframón. En el sistema de creences de Mesoamèrica, les muntanyes són llocs mítics originaris on viuen els ancestres i els esperits associats a la terra, la fertilitat o la pluja.

Es creu que els déus estaven relacionats amb els governants, amb els senyors dels centres cerimonials, governants que tenien poders sobrenaturals i que eren descendents directes de les divinitats

Centre d'Estudis **Precolombins**

Mitologia olmeca, mitologia mesoamericana

La serp emplomallada és probablement d'origen olmeca: apareix com l'inventor dels llibres i els calendaris, el qui va donar el blat de moro a la humanitat, associat freqüentment al planeta Venus. És el Kukulkán maia, el Quetzalcóatl teotihuacà i mexica.

El jaguar, depredador per excel·lència, és un dels mites més importants de la cosmovisió mesoamericana. De la unió d'un jaguar i una dona en neix l'home-jaguar.

L'home de la collita, la figura de la fertilitat.

L'espirit de la pluja, del qual neix Tlaloc, el déu mexica

Centre d'Estudis Precolombins

Mitologia olmeca, mitologia mesoamericana

Els olmeques tallaven magníficament el jade. Aquesta destral representa el déu del blat de moro amb un tall al cap del qual surt una panotxa. Les destrals s'utilitzaven per desbrosar i preparar els terrenys per al conreu.

Centre d'Estudis **Precolombins**

La muntanya i la ciutat

San Lorenzo

Les muntanyes en el paisatge de San Lorenzo

San Lorenzo és el centre cerimonial més important entre el 1150 i el 850 aC.

Els olmeques feien pelegrinacions a Los Tuxtlas, a uns 50 km de la ciutat.

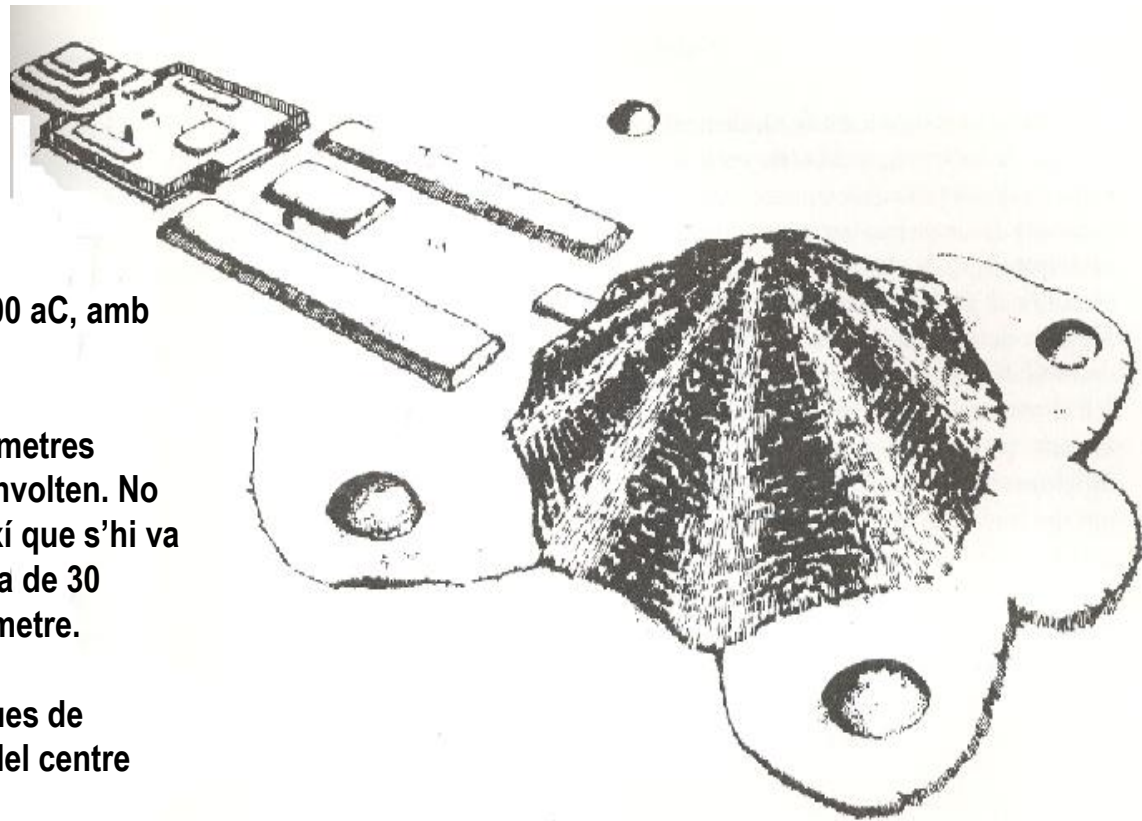
Al volcà San Martín Pajapan s'hi va trobar una escultura de 1.200 kg.

Centre d'Estudis Precolombins

La muntanya i la ciutat

La Venta

La Venta va florir entre el 900 i el 500 aC, amb la decadència de San Lorenzo.

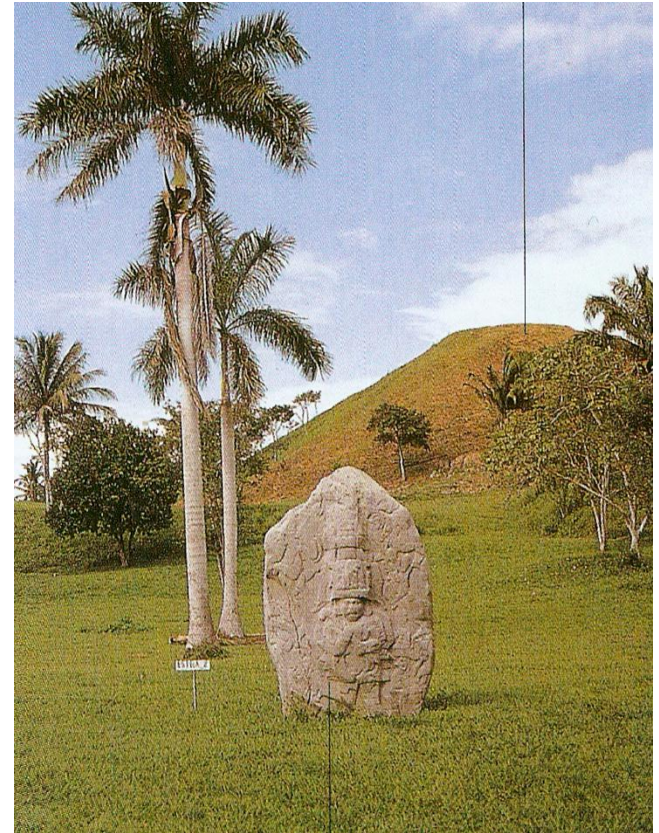
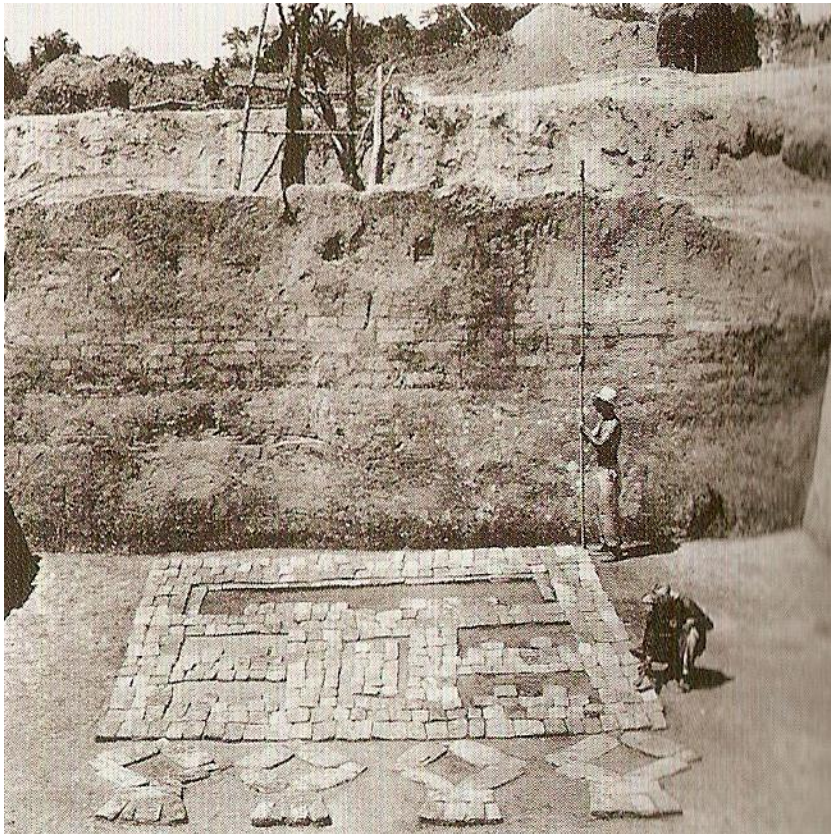
Està situada en una “illa” a uns 12 metres sobre el nivell dels pantans que l’envolten. No hi ha cap muntanya en l’horitzó, així que s’hi va construir una gran piràmide de terra de 30 metres d’altura i 120 metres de diàmetre.

És una de les piràmides més antigues de Mesoamèrica i forma part integral del centre cerimonial.

Centre d'Estudis **Precolombins**

La muntanya i la ciutat

Centre d'Estudis **Precolombins**

La muntanya i la ciutat

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

Monumento 52
San Lorenzo

Monumento 14
San Lorenzo

Cabeza Colosal 1
San Lorenzo

Monumento 1
Las Limas

La Venta

Altar 4
La Venta

Cabeza Colosal 1
La Venta

Monumento 77
La Venta

Rasgos y signos similares

San Lorenzo, con sus sitios aledaños, Tenochtitlan y Potrero Nuevo en Veracruz, constituyen, según los conocimientos actuales, la provincia olmeca más antigua. La gran estatuaria olmeca se inicia en San Lorenzo y otros los copiaron indudablemente. En términos generales, las esculturas de La Venta muestran menos perfección técnica en relación a las de San Lorenzo; por ello las diferencias de estilo.

Centre d'Estudis Precolombins

Escultura en pedra

La creació més coneguda de la cultura olmeca és probablement les escultures de caps gegants. No sabem què representen, tot i que alguns investigadors creuen que són imatges dels governants. D'altres creuen que responen a idealitzacions relacionades amb el culte al jaguar.

Estan fetes de pedra basàltica i algunes arriben als dos metres d'altura. La qüestió és que no hi ha basalt a la zona. El més proper es troba a uns 80 km de San Lorenzo.

Calia transportar el material i, després, tallar-lo amb eines de pedra.

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

La pedra és un material de gran importància en l'art precolombí, ja que permetia crear obres d'art que s'han conservat fins a l'actualitat. Aquesta escultura, coneguda com a "Escultura en pedra", és una obra d'art que representa una figura humana amb una gran complexitat i detall. La figura està tallada en pedra i presenta una gran simetria i una gran expressivitat. La pedra utilitzada és de color marró i té una textura granular. La escultura està situada en un espai museístic, on es pot apreciar la seva grandària i la seva importància cultural.

Escultura en pedra
MUSEU D'ARTS I CRAFTS
M.A.C.

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

Centre d'Estudis **Precolombins**

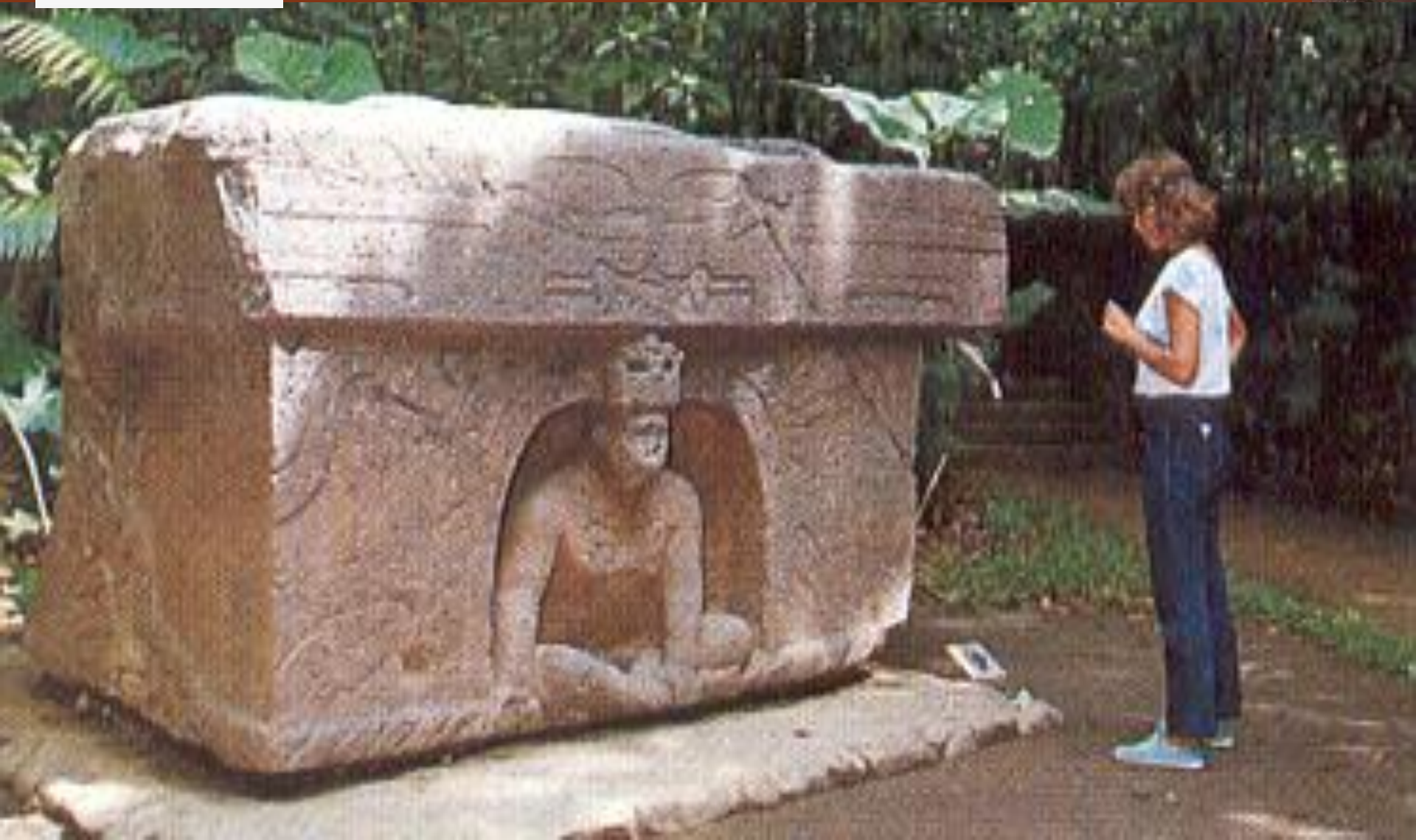
Escultura en pedra

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

Centre d'Estudis **Precolombins**

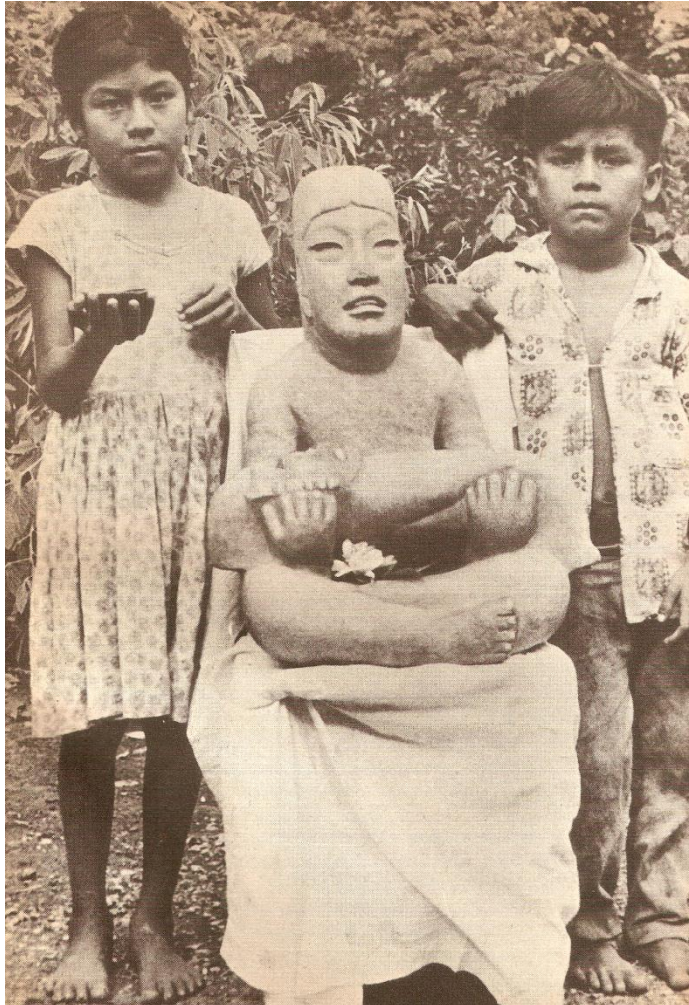
Escultura en pedra

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

La mare de Déu olmeca

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

Centre d'Estudis **Precolombins**

Escultura en pedra

Centre d'Estudis Precolombins

La jadeïta

Els olmeques estimaven la jadeïta que van arribar a polir fins a aconseguir-ne la brillantor d'un mirall. Els tons de la jadeïta van del verd maragda brillant, el groc i, fins i tot, el morat.

Probablement el que més valor tenia era el verd per la seva semblança a les plomes de quetzal i per la seva transparència similar a l'obsidiana.

La jadeïta l'havien de portar de la vall de Motagua, a l'orient de Guatemala.

Centre d'Estudis **Precolombins**

La jadeïta

Centre d'Estudis **Precolombins**

La jadeïta

Centre d'Estudis Precolombins

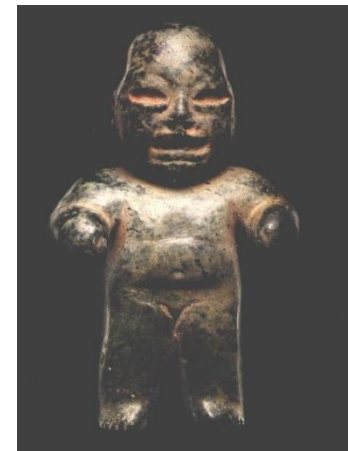
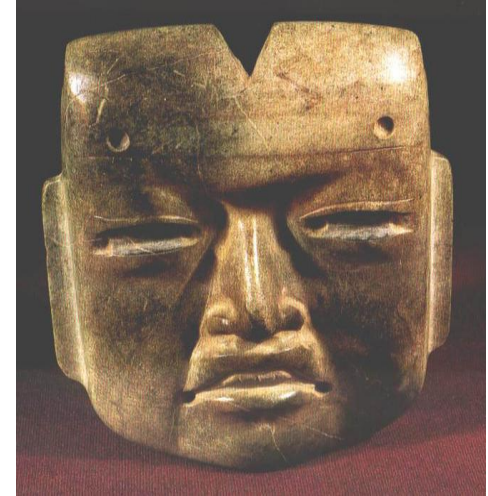
La jadeïta

Centre d'Estudis Precolombins

La jadeïta

Centre d'Estudis **Precolombins**

El petroli

- Carrasco Dávila, Alan (2004): "[Arqueología de Los Tuxtlas](#)", en el sitio en internet de [naya.org.ar](#).
- Casellas Cañellas, Elisabeth (2004): [El contexto arqueológico de la cabeza monumental número 7 de San Lorenzo, Veracruz, México](#), tesis doctoral, [Universitat de Barcelona](#).
- Coe, M.D. (1967). *San Lorenzo and the Olmec Civilization*, en [Dumbarton Oaks Conference on the Olmec](#), Dumbarton Oaks, Washington, D.C.
- Cyphers, Ann. *Las cabezas colosales*. *Arqueología Mexicana*, II, 12, 1995; pp. 43-47.
- Diehl, Richard A. (2005). *The Olmecs: America's First Civilization*, Thames & Hudson, London.
- Magni, Caterina (2003). *Les Olmèques. Des origines au mythe*, Seuil, Paris.
- Niederberger Betton, Christine (1987), *Paléopaysages et archéologie pré-urbaine du bassin de México. Tomes I & II*. Centro Francés de Estudios Mexicanos y Centroamericanos, México, D.F.
- Taube, Karl (2004). *The Origin and Development of Olmec Research*, en [Olmec Art at Dumbarton Oaks](#), Dumbarton Oaks, Washington, D.C.
- Ramírez, Felipe (2004), "El área metropolitana Olmeca y su papel en un sistema estatal segmentario: el caso de Laguna de los Cerros y San Lorenzo"/En Revista del Posgrado en Estudios Mesoamericanos/No. 6/FFyL/UNAM/México.
- Ramírez, Felipe (2008). "Los Olmecas y su influencia en Mesoamérica: ¿cuestión de opinión o cuestión de evidencia?"/En el Mediterráneo americano: población, cultura e historia/XXVII Mesa Redonda de la Sociedad Mexicana de Antropología/SMA-UNAM-IIA/México.